

מאת מר גרשון פדר

להלן תיאור קצר של מעשה הגבורה של Karolina Denkwicz, שנקראה בשם החיבה Wanda, אשר הצילה את אמי, לובה (איזקסון) פדר, עליה השלום, בעיר חלם.

אמי נולדה בעיר חלם בשנת 1924, ושם גדלה. בשנת 1942, כאשר עוד היה גטו בעיר חלם, היא התגנבה בשעת לילה יחד עם חברה לשכונה בפאתי העיר, כדי לבקר לשעה-שעתיים פולניה קתולית בשם ונדה דנקייביץ', שהיתה ידידת משפחה של חברתה של אמי. הפולניה גרה בבית שנמצא בסמטה מרחוב לובלסקה 116. החברה אמרה שונדה הבטיחה להוריה שאם יהיה צורך, היא תסתיר אותה בביתה. זאת היתה הפעם הראשונה שאמי ראתה את ונדה, אותה לא הכירה לפני כן. לא דובר עם ונדה על כך שהיא תסייע לאמי, אבל כוונת הביקור היתה שונדה תכיר אותה כך שבמקרה הצורך אמי תצטרף אל החברה להסתתר בבית ונדה. בזמן הביקור אמי וחברתה כבר היו יתומות מאב ואם. בתום הביקור שתי הנערות חזרו אל הגטו.

כמה חדשים לאחר מכן, בנובמבר 1942, הגטו כבר חוסל, ואמי וחברתה היו במחנה עבודה קטן בתוך העיר שבעצם היה בנין בית ספר שהוחרם ע"י הגרמנים. המחנה לא היה שמור היטב, ומדי בוקר היו אמי או חברתה מתגנבות החוצה לכמה דקות לקנות לחם טרי. בוקר אחד בתחילת ינואר 1943 היה תורה של אמי להתגנב לקנות לחם, וכשהיא חזרה אחרי זמן קצר, היא מצאה שהמחנה הוקף ע"י אנשי אס-אס ובעלי בריתם האוקראינים, והם מעמיסים את כל אנשי המחנה על משאיות, תוך צעקות ומכות. אמי הבינה שהמחנה מחוסל וכל שוכניו ישלחו לסוביבור להשמדה. היא כמובן נמנעה מלהכנס לאזור המוקף, הסתתרה אצל מכר פולני עד שעות הערב (האיש סרב להחזיקה יותר מכמה שעות), ובלילה עשתה את דרכה בחשיכה לביתה של ונדה. בבכי סיפרה לה שהחברה כבר בדרכה לסוביבור, ושאין לה מקום אחר ללכת אליו. ונדה מיד הציעה לה שתסתיר אותה, למרות שזאת היתה בסך הכל הפעם השניה ששתיהן נפגשו, ולא היתה הכרות של ממש ביניהן. וכך העבירה אמי את התקופה עד השחרור ביולי 1944 בביתה הקטן של ונדה, אלמנה צעירה יחסית (כבת 35 בעת ההיא), עם שתי ילדות קטנות בבית. היא כמובן סיכנה את חייה ואת חיי בנותיה במתן מחסה לאמי, ועשתה זאת ללא בקשת תמורה. בתקופה מסוימת בתחילת 1944 איים עליה שכן אנטישמי (שהבחין כי היא מאכסנת נערה שהוא חשד כיהודיה) שילשין עליה לגרמנים, אבל היא הכחישה הכל, ושלחה את אמי לזמן מה לבית אחר בשכונה שבו הסתתר יהודי אחר (אבי, שעד אז לא ממש הכיר את אמי...), עד שהשכן האנטישמי השתכנע שאין יהודיה בבית האלמנה.

לאחר המלחמה, אמי שמרה על קשר עם ונדה ובנותיה, גם לאחר שעלתה לישראל ב-1949, ונהגה לשלוח להן חבילות בגדים וממתקים. ונדה נפטרה מסרטן בשנת 1954. הקשר עם בנותיה נמשך, ואחרי שאמי נפטרה ב-1991, המשכנו אני ורעייתי להתכתב עם הבנות ולשלוח להן מתנות. לפני כמה שנים הלכו לעולמן גם הבנות.

בשנת 2016 השגתי את התיעוד הדרוש ופניתי ליד ושם להעניק תואר חסידת אומות העולם לוונדה. הבקשה אושרה אחרי שנה, ובינואר 2018, בטקס שאורגן ע"י השגרירות הישראלית בוורשה, הוענקה התעודה והמדליה של חסידת אומות העולם לנין של ונדה. אני, רעייתי, ובני הבכור נכחנו בטקס.